

POVELJA GRAĐANA

#GlasZaOdgovornostNaMrežama

Građanska povelja o odgovornom korištenju društvenih medija u Bosni i Hercegovini sa fokusom na izborni proces

“**hd**”

Centre for
Humanitarian
Dialogue

Mediation for peace

Preambula

Motivirani potrebom za većim sudjelovanjem građana i građanki u demokratskim procesima u Bosni i Hercegovini (BiH),

Uznemireni intenzivnim porastom štetnih sadržaja na društvenim mrežama uoči izbora,

Zabrinuti njihovim destruktivnim utjecajem na formiranje političkih stavova građana i građanki u Bosni i Hercegovini,

Ujedinjeni u ideji suzbijanja govora mržnje i štetnih sadržaja, uznemiravanja, dezinformacija, prljave kampanje i neautentičnih aktivnosti na društvenim mrežama,

Odlučni da slobodni i pošteni izbori postanu stvarnost u Bosni i Hercegovini,

Mi, građani i građanke Bosne i Hercegovine, apeliramo na političke aktere, medije, novinare, platforme i korisnike društvenih mreža da prihvate ovu Povelju, kako bi osigurali da društveni mediji postanu mjesto pozitivnog javnog diskursa.

O građanima i građankama koji su napisali dokument

Forum građana i građanki je raznolika grupa ljudi iz cijele Bosne i Hercegovine. Sudionici i sudionice su regrutirani putem javnog poziva i metodom stratificiranog slučajnog uzorka.

Tijekom četiri dana, Forum su podržavali i nezavisni fascilitatori i fascilitatorice kako bi razmotrili sljedeću pitanju:

Kako se Bosna i Hercegovina priprema za izbore, što građani i građanke očekuju od političkih aktera, medija, online platformi i društvenih mreža kako bi se osiguralo da društvene mreže i online mediji budu mjesto pozitivnog javnog diskursa?

Forumu se obratilo i nekoliko eksperata i ekspertica iz ovih oblasti koji su pomogli sudionicima i sudionicama da sagledaju izazove online medija i društvenih mreža u Bosni i Hercegovini. Kako bi im se pomoglo da analiziraju informacije i dokaze, grupa građana i građanki koristila je alate za kritičko razmišljanje i imala vremena za duboko promišljanje. Sudionici i sudionice su podijelili svoja iskustva i razmišljanja o problemima, radili zajedno i došli do koncenzusa o ovoj Povelji.

Mi smo građani i građanke okupljeni iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine, različite etničke i vjerske pripadnosti, starosne dobi, spola i stupnja obrazovanja i ujedinjeni smo vjerom da zajedničkim snagama možemo doprinijeti pozitivnim promjenama. Okupili smo se s ciljem donošenja Povelje koja propisuje standarde ponašanja u online prostoru, s fokusom na izborni proces.

Izazov

Građani i građanke Bosne i Hercegovine uslijed nedostatka zakonske regulative, niske razine medijske/digitalne pismenosti i nerazvijenog kritičkog promišljanja, izloženi su online pritisku i manipuliranju na društvenim mrežama od političkih subjekata, koji se koriste govorom mržnje, uznemiravanjem putem botova, trolova, lažnih profila i stranica, što direktno utječe na javno mnijenje, integritet izbornog procesa i rezultate izbora.

Naša vizija

Prostor društvenih medija kakav želimo vidjeti u Bosni i Hercegovini

Naša vizija je napraviti siguran online prostor gdje će govor mržnje, utjecaj botova i trolova, širenje dezinformacija i lažnih vijesti, uznemiravanje i manipuliranje biti svedeni na minimum, uz poštivanje slobode govora u cilju fer i poštenih izbora u Bosni i Hercegovini.

Principi za odgovorno ponašanje na društvenim mrežama

Kako bismo unaprijedili online prostor, zaključili smo da bi društveni mediji trebali biti prožeti sljedećim principima: uzajamno poštivanje i očuvanje dostojanstva, sigurnost u korištenju, privatnost u djelovanju, točnost informacija, iskrenost i zadovoljstvo.

Standardi za odgovorno korištenje društvenih medija

- Standardi za političare, stranke i kandidate
- Standardi za platforme društvenih medija
- Standardi za medije i novinare
- Standardi za korisnike društvenih medija
- Standardi za međunarodne institucije
- Standardi za javne institucije i nevladin sektor u Bosni i Hercegovini

Standardi za političare, stranke i kandidate

Trebali bi plasirati točne i provjerene informacije o sebi i o svojim političkim protivnicima na društvenim mrežama.

Ne bi trebali manipulirati javnim mnijenjem u svrhu postizanja željenih izbornih rezultata.

Trebali bi poštivati odredbe Zakona o prekršajima Bosne i Hercegovine, Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine i Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, odnosno ostalih zakona u Bosni i Hercegovini koji se odnose na uznemiravanje u javnom prostoru i na društvenim mrežama.

Ne bi trebali upućivati prijetnje, pozive na prijetnje i nasilje, pogrdne riječi, koristiti huškački govor i etiketiranje, koji dovode do uznemiravanja građana i građanki i drugih političkih subjekata.

Trebali bi usvojiti poseban kodeks ponašanja na društvenim mrežama, koji bi se, između ostalog, odnosio i na uznemiravanje na društvenim mrežama tijekom izbornog procesa ili ga ugraditi u vlastite interne akte i statut. Pomenuti kodeks bi, između ostalog, trebao sadržavati i odredbe o suzdržavanju od negativnih narativa (s posebnim osvrtom na osjetljive kategorije, poput žena, pripadnika LGBTQ populacije, povratnika i sl.), kao i odredbe kojima se osuđuju i sankcioniraju članovi političkih subjekata koji vrše uznemiravanje na društvenim mrežama. Također, pri donošenju pomenutog kodeksa, politički subjekti bi trebali posebnu pozornost obratiti na odredbe koje se tiču poštivanja njihovih političkih protivnika.

Ne bi trebali ideološki ili financijski poticati ili objavljivati sadržaj koji upućuje na govor mržnje i diskriminiranje na društvenim mrežama tijekom izbornog procesa.

Trebali bi educirati i članove svojih PR timova o vođenju poštene predizborne kampanje.

Na društvenim mrežama trebali bi se isključivo oglašavati na svojim zvaničnim profilima i stranicama.

Ne bi trebali angažirati farme trolova, botova, lažnih profila i stranica na društvenim mrežama s ciljem vlastite promidžbe i/ili diskreditacije i napada na političke protivnike.

Trebali bi na transparentan način financirati vlastito oglašavanje i promidžbu na društvenim mrežama.

Standardi za platforme društvenih medija

Trebale bi surađivati sa javnim institucijama i nevladinim sektorom, s ciljem unapređenja i doslovne primjene svojih internih pravila, a u svrhu smanjenja širenja dezinformacija tijekom izbornog procesa (npr. aktivniji nadzor sadržaja koji se plasiraju na društvenim mrežama, unapređenje algoritama koji bi markirali potencijalno dezinformiranje, poticanje odgovornog djelovanja korisnika na društvenim mrežama, veća senzitivnost na jezične specifičnosti kroz intenzivniju regionalnu nazočnost, obvezno uvođenje sankcija političkim subjektima koji šire dezinformacije na društvenim mrežama. Tvrtke ne bi trebale dopustiti unovčavanje za članke i izdavače koji šire dezinformacije.)

Trebale bi uspostaviti potpunu transparentnost u svezi sa borbom protiv dezinformacija (npr. kroz javno objavljivanje točnih statističkih podataka i razloga za sankcioniranje određenih kandidata i političkih subjekata).

Trebale bi promovirati kreiranje mehanizama prijave slučajeva uznemiravanja (kroz edukaciju, promidžbu, TV kampanje, pop up pomoć, banere, kao i preventivne filtere upozorenja na potencijalno uznemirujuće sadržaje i sl.).

Trebale bi sprječavati i sankcionirati kreiranje lažnih profila.

Trebale bi uspostaviti partnerstvo sa nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini, s ciljem lakšeg prijavljivanja govora mržnje.

Trebale bi javno prikazivati statističke podatke o broju uklonjenih objava političkih subjekata i kandidata, koje sadrže govor mržnje.

Trebale bi raditi na uvođenju preciznijih algoritama za prepoznavanje botova, trolova i lažnih profila i to na osnovu njihove starosti, aktivnosti, vremenskih intervala komentiranja, tj. (ne)objavljivanja drugih sadržaja.

Potencijalne botove trebale bi označavati posebnim znakom kako bi njihovi pratioci znali da se radi o potencijalno neautentičnom sadržaju, a posebice u periodu nakon raspisivanja izbora.

Trebale bi vršiti obveznu verifikaciju političkih subjekata i kandidata prilikom registracije na njihove profile i stranice.

Standardi za medije i novinare

Trebali bi poštivati i primjenjivati profesionalni kodeks prilikom izvještavanja na društvenim mrežama, a posebice tijekom izbornog procesa.

Prije plasiranja informacija trebali bi provjeriti točnost i vjerodostojnost informacija.

Trebali bi se pridržavati etičkih i profesionalnih standarda koje su usvojili Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) i Vijeće za tisak Bosne i Hercegovine.

Trebali bi uvesti redovne rubrike koje ukazuju na uznemiravanje ili afirmativno djelovanje u smjeru prepoznavanja i sankcioniranja uznemiravanja na društvenim mrežama.

Trebali bi biti aktivno uključeni u javne kampanje koje ukazuju na posljedice uznemiravanja na društvenim mrežama.

Ne bi trebali preuzimati i objavljevati sadržaje sa društvenih mreža koji se odnose na prakse uznemiravanja i zlostavljanja, a koje vrše politički subjekti i/ili kandidati.

Ne bi trebali kreirati i dijeliti sadržaje koji se zasnivaju na govoru mržnje i diskriminaciji, a posebice ne poticati njihovu promidžbu putem senzacionalističkih naslova.

Trebali bi se posvetiti educiranju građana i građanki o štetnom djelovanju neautentičnog ponašanja na društvenim mrežama (botova i trolova), a posebice u periodu nakon raspisivanja izbora (ova preporuka se odnosi isključivo na privatne medije).

Ne bi trebali prenositi informacije koje su povezane sa neautentičnim ponašanjem na društvenim mrežama (npr. botova i trolova).

Standardi za korisnike društvenih medija

Trebali bi dijeliti provjerene i točne informacije na svojim osobnim profilima, te prijavljivati sadržaje za koje sumnjaju da su dezinformacije.

Ne bi trebali preuzimati i objavljivati sadržaje sa društvenih mreža koji se odnose na uznemiravanje i zlostavljanje, a koje vrše politički subjekti i/ili kandidati, posebice tijekom izbornog procesa.

Trebali bi se informirati o opasnostima i načinima zaštite od potencijalnih uznemiravanja i zlostavljanja na društvenim mrežama.

Ne bi trebali kreirati, dijeliti, promovirati i podržavati sadržaje koji se odnose na govor mržnje.

Trebali bi prijavljivati sadržaje društvenih mreža koji se odnose na govor mržnje nadležnim institucijama, poput Središnjeg izbornog povjerenstva, kako bi se njihovi kreatori i promoteri adekvatno sankcionirali.

Trebali bi javno dijeliti svoja iskustva o posljedicama govora mržnje na društvenim mrežama tijekom izbornog procesa.

Trebali bi se informirati o internim pravilima društvenih mreža koja se odnose na prevenciju govora mržnje.

Trebali bi biti upućeni u mogućnost provjeravanja statističkih podataka o broju uklonjenih objava na profilima korisnika koji sadrže govor mržnje, a koje bi trebalo da kreiraju društvene mreže.

Trebali bi prijavljivati potencijalno neautentično ponašanje na društvenim mrežama (npr. botove i trollove), a posebice tijekom izbornog procesa.

Standardi za međunarodne institucije

Trebale bi sugerirati i promovirati primjere pozitivnih praksi ponašanja na društvenim mrežama kroz programe projektne potpore koji su usmjereni ka prevenciji širenja dezinformacija, stvaranja sigurnog internet prostora, afirmativnih praksi javnog komuniciranja.

Trebale bi zagovarati uvođenje pozitivnih zakonskih rješenja iz Europske unije (EU) i ostatka svijeta u Bosni i Hercegovini.

Trebale bi podsticati pojačani nadzor i sankcioniranje govora mržnje na društvenim mrežama tijekom izbornog procesa.

Trebale bi pružiti potporu edukaciji političkim subjektima i kandidatima, s ciljem prevencije govora mržnje tijekom izbornog procesa.

Trebale bi pružati potporu organizacijama i institucijama koje vrše monitoring i/ili edukaciju građana i građanki o sigurnijem korištenju društvenih mreža, odnosno prepoznavanju neautentičnog ponašanja na njima (npr. botova i trolova), a posebice tijekom izbornog procesa.

Standardi za javne institucije i nevladin sektor u Bosni i Hercegovini

Trebali bi da imaju bolju međusobnu suradnju u sferi podizanja medijske/digitalne pismenosti kroz formalno i neformalno obrazovanje građana i građanki.

Trebali bi osigurati i poticati (odnosi se na javne institucije), odnosno vršiti monitoring društvenih mreža tijekom izbornog procesa (odnosi se na nevladin sektor), s fokusom na neautentične forme ponašanja u internet prostoru (poput botova i trolova).

Javne institucije bi trebale podsticati stvaranje sigurnog internet prostora u kojem bi žrtve uznemiravanja na društvenim mrežama mogle slobodno iznositi sopstvena iskustva bez straha da će biti dodatno ugrožene.